

ΕΤΟΣ Α'. - ΤΟΜΟΣ Α'. - ΤΕΥΧΟΣ Α'. & Β'.

ΘΡΑΚΙΚΑ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

ΙΔΡΥΘΕΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

“ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ,”

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

ΧΡΗΣΤΟΣ ΤΣΟΥΝΤΑΣ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

ΑΡΙΣΤ. ΚΟΥΡΤΙΔΗΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΗΣ

ΣΤΙΑΠ. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΠΑΝΕΠ. ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ

ΠΟΛΥΔ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΗΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ

ΑΘΗΝΑΙ

ΘΡΑΚΙΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ — ΜΕΓΑΡΟΝ ΤΟΥΡΙΣΤ — ΒΟΥΛΗΣ 18

1928

ΣΤΙΑΠΩΝΟΣ Π. ΚΥΡΙΑΚΙΔΟΥ
Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Ο ΚΑΠΟΥΚΙΝΟΣ ROBERT DE DREUX ΣΤΗ ΘΡΑΚΗ ΣΤΑ 1666

Μέσα στη φτώχεια πού ἔχουμε ἀπό εἰδήσεις γιὰ τὰ σκοτεινὰ χρόνια τῆς τουρκοκρατίας οἱ πληροφορίες πού μᾶς δίνουν οἱ Εὐρωπαῖοι ταξειδιῶτες, ὅσοι ἔτυχε στὰ χρόνια αὐτὰ νὰ περάσουν ἀπ' τὶς ἑλληνικὲς χῶρες εἶναι πράγματι πολύτιμες. Δὲν πρέπει βέβαια νὰ περιμένει κανένας ἀπ' αὐτὰς πάντα πολὺ σπουδαῖα πράγματα, γιὰτὶ περαστικοὶ ὅπως ἦταν δὲν εἶχαν τὸν καιρὸ οὔτε καὶ τὸ σκοπὸ νὰ ἐξετάσουν μὲ προσοχὴ τὸν τόπο μας καὶ νὰ δώσουν ὀλόκληρη τὴν εἰκόνα του. Αὐτὸ μονάχα γιὰ λίγους μπορεῖ νὰ εἰπωθῆ. Οἱ περισσότεροὶ περνοῦσαν γιὰ ἄλλες δουλειές, καὶ τὸ συνηθέστερο μαζί μὲ διάφορες διπλωματικὲς ἀποστολές, καὶ στὸ δρόμο τους ἀπάνω ἀπ' ὅσα ἔβλεπαν σημείωναν ὅ,τι τοὺς ἔκανε κάποια ἐντύπωση ἀνάλογα μὲ τὴν ἰδιοσυγκρασία καὶ τὰ ἰδιαίτερα ἐνδιαφέροντα τοῦ καθενός. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ πληροφορίες τῶν δὲν εἶναι συστηματικὲς καὶ μερικὲς μάλιστα φορὲς ὄχι καὶ πολὺ σωστές. Ἄλλες φορὲς στὸ βιαστικὸ πέρασμά τους δὲν προφταίνουν νὰ ἀντιληφθοῦν καλὰ καλὰ ὅ,τι βλέπουν ἢ δὲν ἀκοῦν καλὰ τὰ ὄνόματα καὶ τὰ παραμορφώνουν ἢ δὲν καταλαβαίνουν καλὰ καὶ παρεξηγοῦν ὅ,τι τοὺς λές, κι ἄλλες φορὲς δίνουν πίστη καὶ προσοχὴ σ' ὅτι ἀκούσουν ἀπ' τοὺς ντόπιους, πού δὲν τοὺς λέν πάντα τὴν ἀλήθεια, καμιά φορὰ δὲ γιὰ νὰ κάνουν φαίνεται περισσότερη ἐντύπωση στοὺς ἀπλοῦχοὺς ἀναγνώστες τοὺς τερατολογοῦν καὶ οἱ ἴδιοι. Μ' ὅλα αὐτὰ κοντὰ στὸ τίποτα οἱ πληροφορίες πού βρῖσκουμε στὰ ταξιδιωτικὰ βιβλία εἶναι καί τι, ἀρκεῖ νὰ μὴ τοὺς παραδεχόμαστε ἀνεξέταστα, ἀλλὰ μὲ κάποια προσοχὴ καὶ κριτικὴ.

Εἶπαμε παραπάνω πὼς οἱ περισσότεροὶ ἀπ' τοὺς ταξειδιῶτες δὲν ταξίδευαν γιὰ περιήγηση, ἀλλὰ γιὰ ἄλλες δουλειές, καὶ τὸ συνηθέστερο πήγαιναν καὶ ἤρχονταν ἀπ' τὴν Κωνσταντινούπολη. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ πληροφορίες τοὺς σχετίζονται μὲ τοὺς τόπους, πού βρῖσκονται ἀπάνω στοὺς μεγάλους δρόμους, πού πᾶν πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολη. Γιὰ τὴ Θράκη δυὸ μεγάλοι δρόμοι εἶναι πού ὀδηγοῦν ἀπ' τὴν Εὐρώπη πρὸς τὴν Πόλη. Ὁ

Ένας, ο πιο συνηθισμένος, είναι ο δρόμος που περνά απ' την 'Αδριανούπολη, ο άλλος είναι η περιφέρεια Έγνατία οδός που άρχισε απ' το Δυρράχιο, περνούσε απ' τη Θεσσαλονίκη, ξακολουθοῦσε μέσ' απ' τη Θράκη και τελείωνε 'ς τή Κωνσταντινούπολη. Τους δυο αυτούς δρόμους ακολουθοῦν απάνω κάτω και σήμερα ακόμα οι δημοσιές. Τὸν ἕνα απ' αυτούς τους δυο, αὐτὸν πού πάει πρὸς τὴ Θεσσαλονίκη ἀκολούθησε 'ς τὰ 1669 καὶ ἡ συνοδεία τοῦ Γάλλου πρεσβευτῆ De la Haye-Vantelet πηγαίνοντας απ' τὴν Κωνσταντινούπολη 'ς τὴ Λάρισα, ὅπου ἔμενε τότε προσωρινά ὁ Σουλτάνος γιὰ νὰ βρῆται πιὸ κοντὰ στὴν Κρήτη, πού τὴν πολιορκοῦσαν τὰ στρατεύματα τοῦ Μεγάλου Βεζίρη-του. Ὁ πρεσβευτῆς πήγαινε γιὰ νὰ τακτοποιήσει μερικὲς γαλλικὲς ὑποθέσεις, σχετικὲς μὲ τὰ προνόμια τῶν ξένων στὴν Τουρκία (Capitulations), καὶ μέσα στὴ συνοδεία του εἶχε καὶ τὸν πνευματικὸ τῆς πρεσβείας, ἕνα συγγενῆ του καπουκίνο τὸν Robert de Dreux. Ὁ de Dreux αὐτὸς ἦταν τρία χρόνια πού εἶχεν ἔρθει απ' τὴ Γαλλία καὶ ἔμενε στὴν Κωνσταντινούπολη γιὰ πνευματικὸς τῆς πρεσβείας, φιλοπερίεργος δὲ καθὼς ἦταν βρῆκε σ' αὐτὸ τὸ ἀναμεταξὺ εὐκαιρίες νὰ ταξιδέψει καὶ σ' ἄλλα μέρη τῆς Τουρκίας. Πρῶτα πρῶτα ἐπειδὴ ὁ πρεσβευτῆς ἀναγκάστηκε νὰ ταξιδέψει στὴν 'Αδριανούπολη, ὅπου βρισκόταν ὁ Σουλτάνος, ὁ πάτερ Robert τὸν συνάδεψε γιὰ νὰ δῆ τὴν 'Αδριανούπολη. Ἐπειτα βρῆκε εὐκαιρία νὰ ταξιδέψει μόνος του καὶ στὰ νησιά καὶ στὴ Σμύρνη καὶ στὸ τέλος συνάδεψε τὸν πρεσβευτῆ καὶ στὴ Λάρισα, καὶ απ' ἐκεῖ κατέβηκε στὴν 'Αθήνα καὶ στὸ Ναύπλιο, ὅπου μάρκαρε γιὰ τὴ Γαλλία. Τὶς ἐντυπώσεις απ' τὴ διαμονή του στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ τὰ ταξίδια του περιέγραψε σὲ μιὰ ἔκθεση, πού τὴν ἐσημείωσε πρῶτα ὁ Omont, ἔξεδωκε δὲ στὰ τελευταῖα χρόνια (1925) ὁ Pernot ἀπὸ ἕνα χειρόγραφο τῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων μὲ τὸν τίτλο Voyage en Turquie et en Grèce du R. P. Robert de Dreux aumonier de l'ambassadeur de France (1665—1669) publié et annoté par Hubert Pernot. Paris 1925. (Collection de l'Institut Néo-hellénique. Fasc. 3).

Ὁ de Dreux δὲν ἀνήκει βέβαια 'ς τὴν τάξη τῶν μεγάλων περιηγητῶν, ὅπως ὁ Belon, ὁ Tournefort καὶ ἄλλοι, εἶναι ὅμως περίεργος καὶ φιλόμαθης καὶ προσεκτικὸς καὶ ἐνδιαφέρεται πολὺ γιὰ τὰ ἀρχαῖα καὶ ὅπου τὰ ἀπαντήσῃ, δὲν ἀφήνει νὰ τοῦ διαφύγουν. Ἐνδιαφέρεται ἐπίσης καὶ γιὰ τὴ σύγχρονη κατάσταση τῶν κατοίκων καὶ μᾶς δίνει καὶ γι' αὐτὴ χρησιμὲς πληροφορίες. Ἐτσι μᾶς περιγράφει τὴν 'Αδριανούπολη, τὴν Κωνσταντινούπολη μὲ τὰ τζαμιά της, τὰ ἱστορικὰ μνημεῖα της καὶ τὰ σαράγια της, τὴ Χαλκηδόνα, τὸ Ἐφταπύργιο, τὸ Βόσπορο, καθὼς καὶ τὸ παιδομάζωμα καὶ τὴν ἀγορὰ τῶν σκλάβων. Ἐπειτα μᾶς διηγεῖται τὸ ταξίδι του στὰ

νησιά καὶ τὴ Σμύρνη, καθὼς καὶ τὸ ταξεῖδι του στὴ Λάρισα, ὅπου μᾶς δίνει πληροφορίες γιὰ ὅλες τὶς πόλεις ποὺ ἀπάντησε στὸ δρόμο του ἀπ' τὴ Σηλυβρία ὡς τὴν Καβάλλα, κι ἐδῶ ἐκεῖ ὡς τὴ Θεσσαλονίκη καὶ τὴ Λάρισα. Τελευταῖα μᾶς περιγράφει τὸ ταξεῖδι του στὴν Ἀθήνα καὶ στὸ Ναύπλιο, καὶ μᾶς ἀναφέρει ὅσα ἀρχαῖα εἶδε καὶ θαύμασε στὴν πόλη τῆς Παλλάδος. Τὴν ἐξιστόρηση τοῦ ταξειδιοῦ του δὲν φαίνεται νὰ τὴν ἔγραψε προσχεδιασμένα, γιατί ἀλλιῶς θὰ ἦταν ἴσως πλουσιώτερη. Κάποιος, ποὺ θὰ τοῦ εἶχε ὑποχρέωση, τοῦ τὴ ζήτησε ἐπίμονα, κι αὐτὸς δὲν μπόρεσε νὰ ἀρνηθῆ. Ἔτσι, καθὼς μᾶς λέγει ὁ ἴδιος, δὲν τὴν ἔγραψε ἀπὸ σημειώσεις, ἀλλ' ἀπὸ ὅ,τι θυμότανε, τρία μάλιστα χρόνια ὕστερα ἀπὸ τὸ γυρισμό του 'ς τὴ Γαλλία. Μ' ὅλα ταῦτα φαίνεται νὰ εἶχε ζωηρὴ μνήμη, γιατί σὲ πολὺ λίγα πράματα θὰ μπορούσε νὰ πῆ κανένας πὼς δὲν τὰ λέει σωστά, ὅπως τὰ εἶδε καὶ τὰ ἀντελήφθηκε ἢ ὅπως τοῦλάχιστον τοῦ τὰ εἶπαν.

Γιὰ τὴ Θράκη οἱ πληροφορίες τοῦ de Dreux ἔχουν ἀρκετὴ σημασία, γιατί μᾶς δίνουν ὄχι μόνο τὴ γενικὴ εἰκόνα τῆς χώρας, ποὺ φαίνεται νὰ ἦταν ἀραιὰ κατοικημένη καὶ σχεδὸν ἐρημωμένη, ὄχι μόνο εἰκόνες ἀρκετὰ περιέργες γιὰ τὰ ταξεῖδια στὰ χρόνια ἐκεῖνα, ἀλλὰ καὶ μερικὲς ἀρκετὰ σημαντικὲς πληροφορίες γιὰ πόλεις, ποὺ καὶ σήμερα εὐημεροῦν καὶ ἀκμάζουν, καθὼς καὶ γι' ἄλλες ποὺ εἶναι πιά ἐρημες κι ἀκατοίκητες. Ἀφοῦ περάσαν τοὺς Τσεκμετζέδες, τὴ Σηλυβρία καὶ τὴ Ραιδεστό, ποὺ φαίνεται πὼς καὶ τότε εἶχε σημαντικὴ ἐμπορικὴ κίνηση, πέντε δλόκληρες μέρες περπατοῦν ὡς τὸν Ἐβρο χωρὶς νὰ βροῦν καμιά σημαντικὴ ὄπωσοῦν πόλη, παρὰ μόνο πεδιάδες μὲ ἀφθονο κυνῆγι, πράγμα ποὺ μαρτυρᾷ πόσο ἐρημος ἦταν ὁ τόπος. Τὸν Ἐβρο τὸν περνοῦν μὲ καΐκια, ὅπως καὶ σήμερα, καὶ φτάνουν στὰ *Φέρραι*, ὅπως λὲν σήμερα οἱ ντόπιοι, ποὺ τότε ἀκόμη διατηροῦσαν τὸ βυζαντινὸ τους ὄνομα Βήρα. Ξέρουμε δὲ ἀπ' τοὺς Βυζαντινοὺς πὼς ἐξ ἀρχῆς ἦταν ὄχυρὸ μοναστήρι, ποὺ χρησίμεψε κάποτε καὶ γιὰ φυλακὴ μεγιστάνων, πιθανώτατα δὲ γιὰ τὴν ὄχυρότητά του αὐτὴ σιγὰ σιγὰ ἔγινε καὶ κέντρο συνοικισμοῦ¹⁾, ἀφοῦ μάλιστα βρισκόταν καὶ ἀπάνω στὸ δημόσιο δρόμο. Ὁ καπουκίνος ἐπισκέπτεται τὸ τζαμί, ποὺ δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ μιὰ ἀπ' τὶς πιὸ ὁμορφες βυζαντινὲς ἐκκλησιᾶς ποὺ ἔχουμε καὶ βλέπει καὶ τὶς ἐπιτύμβιες ἐπιγραφὲς ποὺ σφύζονται ἀκόμα καὶ τώρα. Μετὰ τὴ Βήρα ἔρχεται στὴ Μάκρη, ὅπου διαβάζει μιὰ ἐπιτύμβια ἐπιγραφή καὶ ἐπισκέπτεται κ' ἕναν τουρκικὸ τουρμπὲ θαυματουργό. Ἀπὸ κεῖ φτάνει 'ς τὴν Γκιουμουρτζίνα. Εἶναι περιέργο πὼς τὸ κάστρο της, ποὺ ὡς τὰ 1922, ποὺ τὸ γκρέμισε ὁ γενικὸς διοικητὴς Δάσιος γιατί τὸ ἐθεώρησε

¹⁾ Κατακοκζητὸς III 310,17 Βόνης, Πρβλ. Στ. Κυριακίδου, Γλωσσολογικὰ σημειώματα ἐν Ἀγέκογραφικῶν Ἀρχείῳ Τομ. Γ' σ. 366.

ἀχρηστο, ήταν πολύ καλά διατηρημένο, τὸ χαρακτηρίζει ὡς ἐρειπωμένο, ὅπως καὶ πρωτύτερα ἀπ' αὐτὸν ὁ Belon. Ἄξια προσοχῆς εἶναι ὅσα κατόπι λέγει γιὰ τὸ Περιθῶρι, πὺν δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ ἡ Μπουροῦ, γιατί βέβαια ἡ γνώμη τοῦ Pernot πὺς μπαροῦσε νὰ εἶναι ἡ Μαρώνεια δὲν εἶναι σωστή. Ἡ Μπουροῦ λοιπὸν καὶ τότε ἀκόμα, στὰ 1669, ὅπως καὶ στὰ χρόνια τοῦ Belon, εἶχε κατοίκους, ἔλεεινούς ὅμως καὶ ἀξιοδάκρυτους, βρισκόταν δὲ ἀκόμα καὶ ἄνθρωποι πὺν θυμόνταν τὸ παλιότερό της ὄνομα Περιθῶρι, δηλαδὴ Περιθεῶριον. Τὸ κάστρο της, πὺν σήμερα μόνο λείψανα ἀξιοσημείωτα εἶδα μὲ διάφορες ἐπιγραφὲς κτιστὲς μὲ τοῦβλα, σφζόταν τότε δλάκερο, ὄρθες δὲ ἦταν ἀκόμη καὶ οἱ βυζαντινὲς της ἐκκλησιῆς. Ὅτι δὲν καταλαβαίνω καλὰ εἶναι ὁ περιθῶλος μὲ τὰ τόξα γῦρο γῦρο στὴν πόλη. Τέτοιο πρᾶμα ἐγὼ τουλάχιστο δὲν διέκρινα. Ἴσως τῶρα νὰ γκρεμίστηκε. Ἡ περιγραφή αὐτὴ τοῦ de Dreux μᾶς δείχνει πόσο χρησιμη θὰ ἦταν ἡ ἐξέταση τοῦ τόπου αὐτοῦ ἀπὸ ἓναν βυζαντινολόγο καὶ μάλιστα καὶ ἡ ἐνέργεια ἀνασκαφῶν. Ἔχουμε μπροστά μας μιὰ δλόκληρη νεκρὴ πόλη, πὺν βέβαια ἂν ἀνασκαφῆ, κάποιες σελίδες ἀπ' τὴ βυζαντινὴ ζωὴ τῆς Θράκης θὰ φωτίσει. Γιὰ τὶς σημερινὲς γι' αὐτὴ παραδόσεις τῶν γῦρο χωριῶν ἔγραψα ἄλλοτε στὸ Ἡμερολόγιο τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος τοῦ Δροσίνη¹⁾. Ἐξω ἀπὸ κεῖνα πὺν ἀναφέρω ἐκεῖ οἱ κάτοικοι τοῦ σημερινοῦ Γιασίκοι μού εἶπαν πὺς κατοικοῦσαν ἄλλοτε ἔς τὴ Μπουροῦ καὶ πὺς ἔφυγαν, γιατί δὲν μποροῦσαν νὰ ζήσουν ἐκεῖ ἀπ' τοὺς κουρσάρους, Τὴν παράδοσή των βεβαιώνει ὁ de Dreux ὀμιλῶντας γιὰ τὶς αἰτίες τῆς δυστυχίας τῶν κατοίκων. Ἄλλως τε ἀπ' ὅλα τὰ παράλια αὐτὰ οἱ κάτοικοι φύγαν ἀπ' τὴ θάλασσα γιὰ τὸν ἴδιο λόγο καὶ σήμερα καὶ ἡ Μαρώνεια καὶ τὰ Ἀβδηρα (σήμερα Μπουλούστρα) εἶναι ἀρκετὰ μακριὰ ἀπ' τὴν παραλία. Ἄλλ' ἂς ἀφήσουμε τὸν de Dreux νὰ μᾶς διηγηθῆ τὸ ταξίδι του²⁾.

Τὴν πρώτη μέρα τοῦ ταξιδιοῦ μας φτάσαμε στὸ Τοπτσιλάρ, ὅπου βρήκαμε καλὸ καὶ φτηνὸ χρσσί, κ' ἐπειδὴ θέλαμε νὰ ἐξακολουθήσουμε τὸ δρόμο μας καὶ τὴ νύχτα, πήραμε μαζί μας ἓνα Χατζῆ. Χατζῆδες εἶναι ἄνθρωποι πὺν κουδαλοῦν ἓνα φανό, γιὰ νὰ φωτίζουν τὸ δρόμο. Στὴν ἄκρα δηλαδὴ μιάνης μεγάλης βέργας ἔχουν ἓνα εἶδος σκάρας καὶ μὲ διάφορα κουθάρια ἀπὸ παννιὰ κατραμωμένα διατηροῦν μέσα σ' αὐτὴ τὴ φωτιά, πὺν βγάζει

¹⁾ 1922 σ. 247 κέ.

²⁾ Ὁ ἐκδότης εἶχε τὴν ἐπιμέλεια νὰ ἐφοδιάσῃ τὴν ἐκδοση καὶ μὲ διάφορες σημεῖωσες ἀπὸ ἄλλους ταξιδιωτὲς, τὸν Belon κυρίως καὶ τὸν Ducas. Νόμισα πὺς θὰ ἦταν καλὸ νὰ τοὺς διατηρήσω καὶ τοὺς διετήρησα.

μεγάλη φλόγα. Κάποτε τή φλόγα αὐτή τή συντηροῦν μ' ἓνα ξύλο παχύ, πού καίει σάν λαμπάδα.

Ὅταν εἶχαμε νά περπατήσουμε δώδεκα λεῦγες, ξεκινούσαμε στίς ἔντεκα τὸ βράδυ, καί ὅταν εἶχαμε μικρότερο δρόμο, φεύγαμε τὰ μεσάνυχτα γιά νά φτάσουμε στό σταθμὸ ἀπάνω κάτω τὸ μεσημέρι. Τὸ φαγητὸ τὸ βρῖσκαμε ἔτοιμο, γιὰτι τὸ ἀμάξι μὲ τὸ μαγειρεῖο πήγαινε πάντα μπροστὰ καί κάθε μέρα φρόντιζαν νά σφάζουν ἓνα ἀρνί καί πουλερικά γιά τήν ἄλλη μέρα, γιὰτι καθὼς εἶπα στὰ μέρη αὐτὰ δὲν ἦταν ξενοδοχεῖα, ὅπου μπορεῖ κανένας νά καταλύσει, οὔτε καπηλειὰ ἢ μαγειρεῖα, ὅπου βρῖσκει κανένας μαγειρεμένο κρέας, καί πρέπει οἱ ταξειδιῶτες νά ἐτοιμάζουν μοναχοὶ τοὺς τὸ φαεῖ πού θέλουν νά φάν.

Ὅταν ἀρχίζει νά σκοτεινιάζει ὁ χατζής ἀνάφτει τὸ φανὸ του καί τὸν βάζει στήν πόρτα τοῦ χανιοῦ, ὅπου μαζεῦονται οἱ ταξειδιῶτες, καί βαστῶντας τὸ φανὸ στό χέρι τραγοῦδα κάτι τι ἀράπικα γιά νά χαιρετίσει τή συντροφιά, γιὰτι ὁ θεὸς θέλησε νά μᾶς χαρίσει τὸ φῶς, καί ἔπειτα ἀπλώνει τὸ χέρι γιά νά πάρει ὅ,τι ὁ καθένας ἔχει εὐχαρίστηση νά τοῦ δώσει.

Ἀπ' τὸ Τοπτσιλάρ ξεκινήσαμε γιά νά φάμε τὸ μεσημέρι στό Ponte-Piccolo καί ἀπὸ κεῖ στό Ponte-Grande¹⁾. Αὐτὰ εἶναι δυὸ χωριὰ ὅπου βρίσκονται δυὸ πέτρινα γεφύρια πάρα πολὺ μακριὰ καί ἀπ' αὐτὰ περνοῦν κάτι λαιμοὶ τῆς θάλασσας, πού κάνει ἐδῶ δυὸ ὁμορφες λίμνες. Τὴν ἄλλη μέρα φτάσαμε στή Σηλυβρία (Silivri), πολιτεία πολὺ παλιά, ἀπάνω σ' ἓνα ὕψωμα κοντὰ στή θάλασσα. Σ' αὐτὴ βλέπει κανένας πολὺ ὠραῖα λείψανα τοῦ κάστρου, ἔχει δὲ καί πολλοὺς Χριστιανούς, ἀλλὰ σχισματικούς. Δὲν ἀμέλησα νά πάω νά δῶ τὸν παπᾶ τους, τὸν παρεκάλεσα δὲ νά μὲ ὀδηγήσει στήν ἐκκλησιά του, πρᾶγμα πού τὸ ἔκαμε μὲ πολλή προθυμία, γιὰτι ἤθελε νά μοῦ δείξει ἓνα ἅγιο λείψανο, πού τὸ τιμοῦν οἱ Ἕλληνες καί βλέποντας ἓνα μικρὸ σακκουλάκι μετάξινο μενεξεδένιο κρεμασμένο στὰ σταυρὸ τῆς Ἁγίας Τράπεζας τὸν ρώτησα τί ἦταν καί μ' ἀπάντησε πῶς μέσα στό σακκουλάκι ἦταν ἓνα μικρὸ κουτάκι καί μέσα σ' αὐτὸ πήγαινε τὴν ἁγία μετάληψη στοὺς ἄρρωστους.

¹⁾ Kutjuk-Tchekmédje καί Bujuk-Jchekmédje. Αὐτὰ τὰ δυὸ γεφύρια ἦταν ξύλινα τὸν καιρὸ πού πέρασε ὁ Belon πού ἐρχότανε ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος (Observations, Paris 1588 σ. 150). Ὁ Paul Lucas ἔκανε δυὸ φορές τὸ ταξίδι ἀπ' τὴν Κωνσταντινούπολη στή Λάρισα, στὰ 1706 (ἐκδ. Paris 1712) (καί στὰ 1714) ἐκδ. Rouen 1719, Amsterdam 1720, Rouen 1721). Τὴν πρώτη φορὰ οἱ κυριώτεροι σταθμοὶ τοῦ ἦσαν ἢ Ἀδριανούπολη, ἢ Φιλιππούπολη, ἢ Δράμα, ἢ Θεσσαλονίκη καί τὸ Ἅγιον ὄρος καὶ ἀπὸ κεῖ πίσω πάλι ἢ Θεσσαλονίκη γιά νά πάη στή Λάρισα, ἔπειτα διῆθεν στήν Ἀθήνα· τὴ δεύτερη ἀπ' τὴν Κωνσταντινούπολη στή Λάρισα ἀκολούθησε σχεδὸν τὸ δρομολόγιον τοῦ Robeat. Γιά τὸν Paul Lucas βλ. Omont, Missionsarchéol. σ. 317 κέ. (Σημείωση τοῦ ἐκδότη).

Ἀπὸ κεῖ πήγαμε στὴν Ραιδεστό (Rodosto), μιὰ πόλη πολὺ ὁμορφὴ καὶ πολὺ ἐμπορικὴ¹⁾. Εἶναι στὴν ἡχοθαλασσιὰ καὶ γι' αὐτὸ ἔχει μεγάλη συγκοινωνία μὲ τὴν Πόλη. Οἱ ἔμποροι ἀπλώνουν στὰ μαγαζιά τους τὰ πιὸ ὁμορφα ἐμπορεύματά τους, ὅπως γίνεται στὰ παζάρια. Ἐνας ἀπ' τοὺς ἀμαξάδες ὅμως, ποὺ ἦταν ἀπ' τὴ Μακεδονία, τσακώθηκε στὴν πύλη αὐτὴ μ' ἓναν Τούρκο, κι αὐτὸς ἔβαλε στὸ νοῦ του νὰ μᾶς σφάζει. Ὁ καπιτζῆ μπασῆς δηλαδὴ ποὺ μᾶς ὡδηγοῦσε θύμωσε γιὰ τὴν κακομεταχείριση τοῦ Τούρκου ἀπ' τὸν ἀμαξᾶ τὸν δικὸ μας καὶ θέλησε ἀμέσως νὰ πάρει τὸ δίκιο δίνοντάς του ραδιεῖς στὶς πατοῦσες, τιμωρία πολὺ συνηθισμένη στοὺς Τούρκους. Ὁ πρεσβευτὴς τὴν ὥρα ἐκείνη ἦταν περίπατο στὴν ἡχοθαλασσιὰ καὶ εἶχε μαζὶ του ἓνα μέρος ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους του καὶ τὸ ἄλλο μόνο ἔμενε στὸ χάνι, ὅπου εἶχαμε καταφύγει, ἓνα χάνι τόσο μεγάλο καὶ εὐρύχωρο ποὺ ἔπαιρνε ὅλα τὰ ἀμάξια καὶ τὰ ζῶα μας χωρὶς νὰ μᾶς στενοχωρήσει. Περπάτουσα μαζὶ μὲ τὸν χαντζῆ, ἔταν εἶδα τὸν δυστυχισμένο τὸν ἀμαξᾶ, ποὺ οἱ Τούρκοι τοῦ ἔβγαζαν τὰ παπούτσια γιὰ νὰ τοῦ δώσουν τὶς ξυλιές. Αὐτὸ μοῦ κίνησε τὴ συμπάθεια καθὼς καὶ τοῦ χαντζῆ κι ἄρχισε νὰ μιλῶναι τὸν καπιτζῆ μπασῆ· κ' ἔτσι ποὺ μιλοῦσε πολὺ δυνατὰ καὶ μ' ἀγανάκτηση τὸν ἄκουσαν οἱ ἱπποκόμοι καὶ οἱ ἄλλοι ὑπηρετὲς τοῦ Ἐξοχώτατου καὶ ἔτρεξαν ἀμέσως καὶ ρίχτηκαν ἀπάνου στοὺς τούρκους, ποὺ κρατοῦσαν τὸ δυστυχισμένο τὸν ἀμαξᾶ, καὶ τοὺς ἀνάγκασαν νὰ τὸν παρατήσουν. Τραυήξαν ἀμέσως τὰ μαχαίρια τους κι ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος κι ἀπὸ τ' ἄλλο. Ἀλλὰ οἱ Τούρκοι βλέποντας τοὺς δικούς μας φρενιασμένους, τοῦ δὲν θ' ἄφηναν κανένα, τὸ σκασαν. Οἱ δικοὶ μας θέλουν νὰ τοὺς πάρουν τὸ κατόπι καὶ μὲ πολλὴ δυσκολία τὰ κατάφερα νὰ τοὺς κρατήσω. Γλήγορα εἰδοποίησα τὸν πρεσβευτὴ κι αὐτὸς γυρνώντας ἀμέσως στὸ χάνι μάλωσε τὸν καπιτζῆ μπασῆ γι' αὐτὸ ποὺ ἔκαμε· ἐπειδὴ δὲ μάθαμε πὼς οἱ Τούρκοι μαζεύονταν γιὰ νὰ μᾶς προσβάλουν προφυλαχτήκαμε τόσο καλά, ὥστε δὲν τόλμησαν νὰ μᾶς ἐπιτεθοῦν.

Τὴν ἄλλη μέρα φύγαμε πολὺ πρωὶ καὶ περπατήσαμε πέντε ὀλόκληρες μέρες χωρὶς νὰ βροῦμε καμιὰ πολιτεία τῆς προκοπῆς, μολοντί ὁ κάμπος εἶναι ὡραιότατος καὶ τόσο γεμάτος ἀπὸ κυνήγι, ὥστε ὁ Ἐξοχώτατος συχνὰ μᾶς σταματοῦσε γιὰ νὰ διασκεδάσει στὸ ἀναμεταξὺ κυνηγώντας· κι αὐτὸ μιὰ μέρᾴ μ' ἔκανε νὰ κινδυνέψω νὰ χάσω τὴ συντροφιά. Γιατὶ κατεβαίνοντας ἀπ' τ' ἀμάξι καὶ περπατώντας πάντα μπρὸς πῆρα ἓνα δρόμο, ποὺ τόσο μὲ ξεμάκρυνε ἀπ' αὐτὸν, ποὺ πῆραν τ' ἀμάξια μας, ὥστε δὲν θὰ μπορούσα πιά νὰ τοὺς φτάσω, χωρὶς τὴ βοήθεια ἑνὸς Τούρκου, ποὺ μὸς

¹⁾ Ὁ de Bruyn (σ. 67--208) λέει πὼς ἔχει 15000 κατοίκους (Σημ. τοῦ ἐκδότου).

έδωσε στην περίπτωση αυτή πίσω μια μικρή χάρη, που του είχα κάνει λίγο πρωτύτερα. Ήταν ένας καλός γεροντάκος, που τ' άμαξι του βρισκόταν στη μέση του δρόμου, που πήγαινα, και ήθελε να τὸ τραδήξῃ στην άκρη για να διευκολύνῃ τὸ δρόμο στ' άμάξια μας, που νόμιζε πὼς θὰ περνοῦσαν ἀπὸ κει, και με παρεκάλεσε να τὸν βοηθήσω, γιατί τὰ βόδια του ἦταν ξεζεμένα και ἔβασκαν ἐκεῖ κοντά. Τὸ ἔκανα μ' εὐχαρίστηση και δὲν φάνηκε ἀχάριστος. Γιατί βλέποντας πὼς τ' άμάξια μας ἔπαιρναν ἄλλα δρόμο χωρίς ἐγὼ να τὸ ἀντιληφθῶ, γιατί εἶχα ξεμακρύνει, ἔδαλε τις φωνές για να με εἰδοποιήσῃ και ἐπειδὴ ἔβλεπε πὼς ἀν γύριζα πίσω ἀπὸ κει που εἶχα παραστρατήσῃ δὲν θὰ μπορούσα πιά να φτάσω τ' άμάξια, που ἔτρεχαν γλήγορα, μου ἔδειξε ἕνα συντομώτερο δρόμο ἀπὸ ἕνα ποταμάκι, που τὸ πέρασα ἀπὸ ἕνα κορμὸ δέντρου και για να στηριχθῶ μου ἔδωσε και τὴ βέργα του, που κέντρωνε τὰ βόδια του. Τὸν εὐχαρίστησα γλήγορα γλήγορα και τρέχοντας δυνατὰ ἔφτασα τ' άμάξια, και τότε σκέφτηκα πὼς ἔχουν δίκιο να λέν πὼς τὸ καλὸ δὲν χάνεται ποτὲ και πὼς πρέπει πάντα να τὸ κάνει κανένας ὅπου μπορεί.

Περάσαμε τέλος τὴ Θράκη διαβαίνοντας τὸν ποταμὸ Μαρίτσα (Marissa), που τὴν χωρίζει ἀπ' τὴ Μακεδονία ¹⁾. Τὸν ποταμὸ τὸν περάσαμε με κόπο και κίνδυνο, γιατί ἐκτὸς που εἶναι πλατὺς και ὀρμητικός, οἱ βάρκες, που χρησιμοποιοῦν για τὸ πέρασμα, εἶναι τόσο ἄβουλες, ὥστε ἔπρεπε να σηκώνουμε με τὰ χέρια μας τ' άμάξια για να τὰ μπάσουμε μέσα. Ἐπειδὴ δὲ δὲν μπορούσε να περάσει παρὰ ἕνα μόνο άμάξι σὲ κάθε ταξειδὶ, χρειαστήκαμε πολὺν καιρὸ για να περάσουμε τὰ άμάξια μας και εἴκοσι ἄλογα που εἶχαμε για καθάλλα. Ἐστὸ ἀναμεταξὺ ἦρθε μιὰ συνοδεία ἀπὸ Τούρκους, που ἤθελαν κι αὐτοὶ να περάσουν. Κι ὅταν τοὺς εἶπαμε πὼς ἀφοῦ ἡμεῖς εἶχαμε ἀράδα ἔπρεπε να περιμένουν για να περάσουμε ὅλοι μας, δὲν ἔδωσαν καμιὰ σημασία και εἶπαν πὼς ἤθελαν τὴ μιὰ ἀπ' τις δυὸ βάρκες για να περάσουν αὐτοὶ και ἡ ἀκολουθία τους, πρᾶγμα που ἤθελαν τρία ἢ τέσσαρα ταξειδία για να τὸ κάμουν και βλέποντας πὼς δὲν εἶχαμε κα-

¹⁾ *Belon. Observations* σ. 141. «Γεφῦρι στὴ Marissa δὲν ἔχει, γι' αὐτὸ πρέπει να τὴ περάσει κανένας με τὴν βάρκα. Τὸ συνηθισμένο εἶναι ὁ ἀνθρωπος μαζί με τὸ ζῶο για τὸ πέρασμα ἕνα ἄσπρο. Μόλα ταῦτα δὲν ξεμπερδέψαμε παρὰ με 15 ἄσπρα για μᾶς και για τὸν ὀδηγὸ μας. Γιατί ἡ φιλαργυρία τῶν Τούρκων εἶναι τόση, ὥστε ὅταν βροθῇ εὐκαιρία μ' ἕναν ξένο, παίρνουν ὅσα μπορέσουν και θέλεις δὲ θέλεις θὰ πληρώσεις ὅ,τι ζητήσουν. Γιατί τέτοια εἶναι ἡ φιλαργυρία τους ὥστε οὔτε τὸν πατέρα τους δὲν θ' ἄφηναν ἀν εἶχαν εὐκαιρία να τοῦ πάρουν κάτι τι». [Ἀξίζει να σημειωθῇ ὅτι ὁ de Dreux τὴ Θράκη, που εἶναι πέρα ἀπὸ τὸν Ἐβρο, τὴν ὀνομάζει Μακεδονία. Ἴσως αὐτὸ δὲν εἶναι ἄσχετο πρὸς τὴν παλιὰ βυζαντινὴ διαίρεση που ἔφερνε τὴ Μακεδονία ὡς τὸν Ἐβρο και θεωροῦσε ὡς πρωτεύουσά της αὐτὴ τὴν Ἀδριανούπολη.— Σημ. τοῦ μεταφραστῆ.]

μιὰ ὄρεσι νὰ τοὺς κάνουμε τὴ χάρη, ἄρχισαν νὰ ζητοῦν διὰ τῆς βίας ὅτι δὲν θέλαμε νὰ τοὺς δώσουμε μὲ τὸ καλὸ, καὶ κοντεύαμε νὰ πιαστοῦμε, ὅταν ὁ πρεσβευτῆς βλέποντας πὼς ἓνα μέρος ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους μας βρισκόταν πιά ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τοῦ ποταμοῦ, αὐτὸ δὲ ποὺ ἔμενε δὲν θὰ μπορούσε νὰ ἀντισταθῆ, καὶ πὼς γι' αὐτὸ θὰ ἦταν προτιμότερο νὰ ὑποχωρήσουμε παρὰ νὰ τσακωθοῦμε σὲ ὦρα ἀκατάλληλη, μᾶς εἶπε νὰ βάλουμε μέσα τὰ ὄπλα μας καὶ ν' ἀφήσουμε τοὺς ἀντιπάλους μας νὰ πάρουν τὴ μιὰ βάρκα. Τὴ διατγή του τὴν ἀκούσαμε καὶ μείναμε πέντε ἢ ἕξι ὥρες γιὰ νὰ περάσουμε τὸ ποτάμι, κ' ἔτσι φτάσαμε ἀργὰ στὴ Βῆρα. Ἡ Βῆρα εἶναι μιὰ μικρὴ πόλη πολὺ παλιά, ὅπου μόνο μερικὲς πλευρὲς μένουν ἀπ' τὸ κάστρο²⁾. Ἐδῶ μείναμε ἀρκετά, κ' ἔτσι βρῆκα καιρὸ νὰ πάω νὰ δῶ τὸ τζαμί, ποὺ εἶναι πολὺ ὁμορφο. Ὁ ἱμάμης, ποὺ εἶναι ὁ παπᾶς του, μοῦ ἔδειξε πολλὰ μνημεῖα μὲ ἐπιτάφια ἐπιγράμματα, καὶ ἀπ' αὐτὰ κατάλαβα πὼς ἦταν ἄλλοτε ἐκκλησιά. Πέντε ἕξι ἀνεβήκαμε ψηλὰ στὸ μιναρέ, ποὺ εἶναι ἓνας μικρὸς πύργος πολὺ ψηλὸς κι ἀπ' αὐτὸν ὁ ἱμάμης φωνάζει τοὺς Τούρκους νὰ προσευχηθοῦν. Ἀπὸ ψηλὰ ἀπ' τὸν πύργο αὐτὸν θαυμάζαμε τὴν ὁμορφιὰ τοῦ κάμπου ποὺ ξανοίγαμε, ὅταν σηκώθηκε ἓνας ἄερας, ποὺ τράνταζε τὸν πύργο μὲ τόση δύναμη, ὥστε νομίσαμε πὼς θὰ τὸν ἔρριχνε, κ' ἔτσι κατεβήκαμε πολὺ γληγορότερα παρ' ὅτι ἀνεβήκαμε. Τὴν ἄλλη μέρα πήγαμε στὴ Μάκρη, μιὰ πόλη πολὺ παλιά, ὅπου βρῆκα ἓναν τάφο πέρα πέρα ἀπὸ ἄσπρο μάρμαρο καὶ παρετήρησα στὶς τέσσερες γωνιὲς στὸ βάθος του τέσσαρα ἐξογκώματα ἀπάνω κάτω ἓνα πόδι, ποὺ ἀπάνω τους ἀκουμπούσαν μιὰ πλάκα μαρμάρινη, γιὰ νὰ σκεπάσουν ὅτι οἱ ἀρχαῖοι συνήθιζαν νὰ κλείνουν μέσα στοὺς τάφους. Ἀπάνω στὴν πλάκα αὐτὴ ἔδαζαν τὸ νεκρὸ σῶμα καὶ τὸ σκέπαζαν μ' ἓνα ἄλλο ἱμάριον. Εἶδα αὐτὸ τὸ ἐπιγράμμα χαραγμένο μὲ ἑλληνικὰ γράμματα Ὁ πατὴρ Κόϊντος εἰς τὸν ἀγαπητὸν υἱὸν Ἀνθῆλιον Κόϊντον, παιδίον χρησιόν. Κοντὰ στὸ μνημεῖο αὐτὸ, ποὺ βρίσκεται ἀπάνω σ' ἓνα ὕψωμα πλησίον στὴ θάλασσα, εἶναι ἓνα εἶδος παρεκκλησιῶν, ποὺ ἔχει στὸ μέσο ἀπάνω σ' ἓνα στρίποδο ἓνα μεγάλο φέρετρο, σκεπασμένο μ' ἓνα νεκρικὸ πέπλο πράσινο· καὶ πρὸς τὸ μέρος τοῦ κεφαλιοῦ εἶναι ἓνα μεγάλο σαρίκι, ποὺ τὸ διατηροῦν τόσο καθαρὸ ὅσταν νὰ ἐπρόκειτο νὰ τὸ χρησιμοποιήσουν, καὶ στὶς δυὸ πλευρὲς εἶναι δυὸ βάζα γεμάτα ἀπὸ λίπος. Ρώτησα τὸν Τούρκο ποὺ φυλάγει τὸ μνημεῖο, τί χρειάζεται τὸ λίπος, καὶ μ' ἀπάντησε πὼς ἦταν ἱερὸ πρᾶμα, ποὺ μ' αὐτὸ ἔτριβαν τοὺς ἀρρώ-

²⁾ *Belon* σ. 141. «Ἀντίκειν ἀπ' τὸ λιμένα, σὲ ἀπόσταση ἐνὸς τέταρτου τῆς λεύγας περάσαμε μιὰ μικρὴ πόλη ἀπάνω σ' ἓνα λόφο σὲ πολὺ ὁμορφο μέρος, ποὺ τὴν λέν Βῆρα, ποὺ εἶναι κλεισμένη γύρω μ' ἓνα παλιὸ κάστρο». Πρόκειται γιὰ τὴ κομόπολη Φῆρα. 10 ὥρες βορρῶς τῆς Μάκρης καὶ 1/2 ὥρα ἀπ' τὴ Μαρίτσα. [Σημ. τοῦ ἐκδότη].

στους, και πώς τιμούσαν πολύ αυτόν, που ήταν το σώμα του εκεί, γιατί ήταν ένας από τους πιο γενναίους αξιωματικούς του στρατού των, που πέρασε απ' την 'Ασία στην Ευρώπη. Είδα επίσης σε μια άκρα της πλατείας ένα ύψωμα από πέτρες. 'Εκει μου είπαν ήταν το θέατρο, όπου οι άρχαιοι μιλούσαν στο δημόσιο.

Φεύγοντας απ' εκεί την άλλη μέρα περάσαμε απ' την Γκιουμουρτζίνα (Kymargina)¹⁾, μια μικρή πόλη πολύ παλιά, όπου βρίσκονται ακόμα μερικά ερείπια ενός μεγάλου κάστρου· και πέντε λεύγες απ' εκεί βρήκαμε μια άλλη πόλη, που όλα τα τείχη της σφύζονται ολόκληρα, έξω απ' τα χαλάσματα που έκαναν όταν την πήραν. 'Ο δρόμος μας πήγαινε πλάι απ' τα τείχη αυτής της πόλης χωρίς να παρουσιάζεται ανάγκη να μπορούμε μέσα. 'Αλλά ο πρεσβευτής διέταξε να σταθμίσουμε, για να μας δώσει την ευκαιρία να πάμε να δούμε, τι αξιζε να δῆ κανένας. Πρώτα απ' όλα θαύμασα τον περίεργο τρόπο που είναι κτισμένα τα τείχη, γιατί στο μέρος του περιβόλου έκαμαν γύρο γύρο από την πόλη πάρα πολλά μικρά τόξα και άπάνω σ' αυτά είναι ο δρόμος που χρησιμεύει για τις περιπολίες.

Μόλις μπήκαμε, οι κάτοικοι βγήκαν απ' τα σπίτια τους για να μας δουν και να μας περιεργαστούν μ' άλλη τόση περιέργεια, όση είχαμε και μεις για να περιεργαστούμε την πόλη τους. Και βλέποντας πώς οι περισσότεροι ήταν χριστιανοί τους παρακάλεσα να μου δείξουν την εκκλησιά τους πρώτα που το έκαμαν με ευχαρίστηση. Είδα τότε με λύπη μου ότι η εκκλησιά αυτή, που άλλοτε ήταν μια απ' τις όμορφότερες εκκλησίες της 'Ελλάδας, είχε άρχισει να γκρεμίζεται γιατί δεν τη συντηρούσαν και μια καλή γυναίκοσλα βλέποντας τη λύπη μου μ' έκαμε νόημα να την άκολουθήσω για να δῶ μια άλλη εκκλησιά, που μου δείξε κλαίνοντας, σε κατάσταση πολύ πιο άξιολόγητη, και με τα χέρια και μ' άναστενάγματα μου

¹⁾ Gumur djina. *Belon* σ. 137. «Βρήκαμε μια μικρή πόλη Commercine, που είναι μισή μέρα δρόμο μακριά απ' την Μπουρού (Bouron), όπου είχε ό,τι είδος κρέας θέλαμε ν' αγοράσουμε. Έχει ερείπια ενός μικρού κάστρου, και μέσα είναι η εκκλησία των 'Ελλήνων χριστιανών. Γιατί στο χωριό κατοικούν 'Ελληνες και λίγοι Τουρκοί». Σελ. 139, 140. «Ξακολουθώντας το δρόμο μας προς την Κωνσταντινούπολη, όταν άρχισαμε να άνεβαίνουμε το βουνό και είμασταν πια ψηλά, κοιτάσαμε πίσω μας... Βλέπαμε το χωριό Commercine που είναι μέσα σε μια μεγάλη πεδιάδα. 'Ο δρόμος του κάμπου αυτού ήταν ο ίδιος και μεγάλος παλιός δρόμος που πήγαινε απ' τη Ρώμη στην Πόλη και ήταν στρωμένος με πολύ μεγάλες πέτρες πελεκημένες με τον αρχαίο τρόπο, γιατί απ' τη Μπουρού ως τη Γκιουμουρτζίνα και έπειτα απ' τη Γκιουμουρτζίνα ως το Σαπτοιλάρι επειδή ο δρόμος ήταν δύσκολος μέσα σε χώματα παλιά οι Ρωμαίοι τον έστρωσαν και ακόμα και τώρα σφύζεται ολόκληρος». Για το ρωμαϊκό αυτό δρόμο που ήταν η Via Egnatia που πάει απ' το Δουρράχιο στην Κωνσταντινούπολη βλέπε *Tafrahi, Thessalonique au quatorzieme siècle* σ. 121—122.

δωσε νὰ καταλάβω πὼς τὰ γκρεμίσματα αὐτὰ ἦταν χειροπιαστὰ σημάδια τῆς μεγάλης δυστυχίας τους.

Περιεργάστηκα μὲ προσοχὴ τὴν ἐκκλησιὰ αὐτὴ, μικρότερη ἀπ' τὴν ἄλλη πού εἶχα δεῖ πρωτότερα, μὰ πολὺ εὐκολὰ ἐβλεπε κανένας πὼς ἦταν πολὺ πιὸ ὁμορφότερη καὶ πλουσιώτερη. Κατάλαβα πὼς ἦταν ἀφιερωμένη 'ς τὴν Παναγία, πού ἡ εἰκόνα τῆς ἔμενε ἀκόμα, μολονότι δὲν ἦταν πιά δυνατὸ ἢ ἐκκλησιὰ νὰ λειτουργήσῃ, γιατί ὄχι μόνον ἡ ἅγια τράπεζα ἦταν καταστραμμένη, ἀλλὰ καὶ ὅλη ἡ ἐκκλησιὰ ἦταν γεμάτη ἀπὸ κολῶνες καὶ τετράγωνους μαρμάρινους στύλους, πού τὰ συντρίμματά τους δείχνανε πόσο μεγάλο ἦταν τὸ ρήμαγμα σ' αὐτὸ τὸ δυστυχισμένο τόπο. Παρατήρησα ἀκόμα καὶ στοὺς τοίχους λείψανα ἀπὸ ζωγραφιὰς κι' ἀπὸ κοσμήματα χρυσᾶ (filets d' or), πού ἔδειχναν φανερά πὼς ἡ ἐκκλησιὰ ἦταν ἄλλοτε πολὺ καλὰ στολισμένη. Σ' ὅλη τὴν πόλη δὲν εἶχε παρὰ ἓνα μόνο φτωχὸ παπᾶ, πού μοῦ εἶπε πὼς δυσκολευότανε πολὺ νὰ ζήσει, γιατί ὁ φτωχὸς αὐτὸς λαὸς ἦταν πέρα καὶ πέρα καταστραμμένος ὄχι μονάχα ἀπ' τοὺς Τούρκους, ἀλλὰ κι' ἀπ' τοὺς κουρσάρους, πού συχνὰ κούρσευαν σ' αὐτὰ τὰ μέρη. Ἡ πόλη αὐτὴ πού τὴν λέν Περιθῶρι (Peritory)¹⁾ εἶναι τόσο παλιὰ ὥστε μᾶς ἐβεβαίωσαν ὅτι εἶναι περισσότερο ἀπὸ δυὸ χιλιάδες χρόνια πού εἶναι χτισμένη.

Ἐδῶ τελειώνει τὸ ταξεῖδι τῆς Θράκης. Καθὼς θὰ εἶδε ὁ ἀναγνώστης εἰ εἰδήσεις δὲν εἶναι βέβαια ἀφθονες, εἶναι ὅμως ἀρκετὲς γιὰ νὰ μᾶς δώσουν μιὰ ἰδέα γιὰ τὴ γενικὴ τότε κατάσταση τῆς χώρας, καθὼς καὶ γιὰ τὶς πόλεις μὲ τὰ ἀξιοπεριεργὰ τους. Εὐχῆς ἔργον θάταν σιγὰ σιγὰ νὰ μαζευτοῦν αὐτὲς οἱ εἰδήσεις κι' ἀπ' τοὺς ἄλλους ταξειδιῶτες, γιατί μόνον ἔτσι σιγὰ σιγὰ θὰ συγκεντρωθῇ τὸ ἀναγκαῖο ὅλικὸ γιὰ κείνον πού θάποφάσιζε μιὰ μέρα νὰ γράψῃ τὴν τοπικὴ ἱστορία τῆς Θράκης στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας.

¹⁾ Περιθῶρι? Ὁ Belon στὴν σ. 136 μιλά γιὰ τὴν πόλη Μπουροῦ (Bourou) κοντὰ στὴ λίμνη Μπουροῦ. Ἄν ἡ πόλη πού περιγράφεται ἐδῶ ἀπ' τὸν πατέρα Robert εἶναι ἡ Μαρώνεια, πρέπει νὰ παραδεχτοῦμε πὼς ἔκανε κύκλο γιὰ νὰ πᾶ νὰ δῆ τὴ Γκιουμουρτζίνα [Τίποτα ἀπ' αὐτά. Περιθῶρι καὶ Μπουροῦ καὶ Ἀναστασιούπολις τῆς Θράκης εἶναι ἡ ἴδια βυζαντινὴ πόλις. — Σημ. τοῦ μεταφραστῆ].